

THE ART OF TRANSLATION – AN UNSOLVED PROBLEM IN AN ERA OF GLOBALIZATION OR A COMPLETE ASSUMPTION OF SOME SPECIFIC STEPS?

L'ART DE LA TRADUCTION - UN PROBLÈME NON RÉSOLU DANS L'ÈRE DE LA GLOBALISATION OU UNE ASSUMATION COMPLÈTE DE QUELQUES ÉTAPES SPÉCIFIQUES?

ARTA TRADUCERII – O PROBLEMĂ NEREZOLVATĂ ÎNTR-O ERĂ A GLOBALIZĂRII SAU O ASUMARE COMPLETĂ A UNOR ETAPE SPECIFICE?

Andreea MARIA SĂRMAȘIU
Comunicator multilingv/Traducător,
Cluj-Napoca, România
sarmasiuandreea@gmail.com

Abstract

In the present paper the author proposes to present the result of the notions and contents alternation specific to the activity of translation in the academic sphere and in the "industrial" one: a complete assumption of the translation by an appropriate approach of the specific steps.

The author will try to emphasize, based on the specific problems identified, but also on the different solutions presented through different examples, the initial stage of self-coordination through research and individual documentation, the intermediate stage of collective coordination through cooperation with specialists, natives or other key subjects, as well as the final stage of returning to co-ordination by implementing the final decisions.

Résumé

Dans le présent article, l'auteur souhaite présenter le résultat de l'utilisation en tandem des notions et des contenus particuliers à l'activité de traduction dans la sphère académique et dans la sphère "industrielle" : une assumption complète de la traduction par une approche appropriée des étapes spécifiques.

L'auteur soulignera, à l'aide de problèmes spécifiques identifiés, mais aussi de différentes solutions présentées à travers les différents exemples choisis, l'étape initiale de l'auto-coordination qui inclut la recherche et la documentation individuelle, l'étape intermédiaire de la coordination collective qui inclut la coopération avec les spécialistes ou d'autres sujets clés, ainsi que la dernière étape de retour à la coordination en mettant en œuvre les décisions finales.

Rezumat

În prezenta lucrare, autoarea își propune să prezinte rezultatul alternării noțiunilor și conținuturilor specifice activității de traducere în spațiul academic și în cel cotidian: o asumare completă a actului de traducere prin însușirea unor etape specifice.

Autoarea va încerca să evidențieze, prin intermediul problemelor identificate, dar și a soluțiilor prezentate sub formă de exemple, etapa inițială de autoordonare prin intermediul cercetării și documentării individuale, etapa intermediară de coordonare colectivă caracterizată de cooperarea cu specialiști, nativi sau alți subiecți cheie, precum și etapa finală de reîntoarcere la coordonare individuală prin implementarea deciziilor finale.

Key words: *assumption; translation; specific steps; problems; final decisions*

Mots clés : *assumption; traduction; étapes spécifiques; problèmes; décisions finales*

Cuvinte cheie: *asumare; traducere; etape specifice; probleme; decizii finale*

Preliminarii

În "*Text Analysis in Translation*" (1991, 146), Christiane Nord scoate în evidență faptul că "*traducerea se învață traducând*", ceea ce presupune un proces îndelungat care însumează o muncă continuă și perpetuă, dar care, de asemenea, necesită și convoacă în același timp o serie de *competențe*. Printre acestea, se pot enumera *competențele lingvistice* - cunoașterea și apropierea aspectelor lingvistice din limba sursă, dar, în mod special, din limba țintă; *competențele culturale* - o serie de aspecte standard din viața socială, politică, instituționalitate, definiții pentru perechea lingvistică între care se realizează transferul traductologic; *competențele specifice* - cunoștințe tematice specifice, care pot pune în valoare capacitățile traductologice și terminologice ale persoanei care realizează actul de traducere, capacități care să conducă spre rezultatul dorit sau așteptat de publicul țintă; *competențele tehnice* - abilitatea de a utiliza instrumente de documentare și de cercetare specifice procesului de traducere; toate putând fi înglobate într-o competență singulară : ***competența de transfer***, respectiv vizionarea, acceptarea și asumarea unor echivalențe pliabile limbii, culturii sau domeniului în care și pentru care este realizată traducerea respectivă.

Atribuirea, însușirea, valorificarea și utilizarea competențelor menționate în rândurile de mai sus conduc spre o *asumare* completă a actului de traducere: o asumare a dificultăților, problemelor întâlnite, dar și a rezolvărilor propuse și validate în vederea obținerii rezultatului scontat. În ceea ce privește dificultățile și problemele de traducere, Nord, în aceeași lucrare (1991, 151), le separă într-o manieră clară, evocând faptul că *dificultatea* poate fi definită drept un aspect subiectiv în planul traducerii, care ține de capacitățile traducătorului și de condițiile pe care acesta le îndeplinește pe parcursul procesului de traducere; pe când problema poate fi transpusă în planul aspectelor obiective, pe care orice traducător, indiferent de gradul său de pregătire, o poate întâlni și căreia trebuie să-i găsească rezolvarea în timpul realizării actului de traducere. Astfel, traducătorul se confruntă pe parcursul traducerii atât cu subiectivitatea, cât și cu obiectivitatea sa, fiind nevoit să caute un echilibru în vederea preîntâmpinării, analizării și rezolvării situațiilor critice ivite.

Clasificarea dificultăților și problemelor de traducere este una asemănătoare, Nord (1991, 151) propunând patru tipuri pentru fiecare. În lista atribuiă dificultăților se regăsesc : *dificultăți specifice textului*, în funcție de gradul de înțelegere a textului original; *dificultăți specifice traducătorului*, depinzând de gradul de înțelegere și de pregătire a traducătorului; *dificultăți pragmatice*, care se află în raport cu specificitatea textului de tradus, și *dificultăți tehnice*, identificate în raport cu abilitățile de documentare și de cercetare necesare.

În ceea ce privește problemele de traducere, Christiane Nord (1991, 151) deosebește 4 tipuri : *pragmatice* - aspecte ce vizează caracterul textului sursă, *lingvistice* - aspecte ce vizează structura internă a elementelor din textele sursă și țintă, *culturale* - aspecte normative și convenționale care diferențiază textul sursă de cel țintă și *textuale* - aspecte particulare/ specifice textului sursă.

În această lucrare, prin identificarea celor patru tipuri de probleme și implementarea soluțiilor specifice fiecărui tip în parte, ne propunem expunerea unei abordări corespunzătoare a etapelor unui proiect traductologic, care implică etapa inițială de autoordonare prin cercetare și documentare individuală, etapa intermediară de coordonare colectivă prin colaborarea cu specialiști, nativi sau alți subiecți cheie ai demersului traductologic și etapa finală de revenire la autoordonare prin implementarea deciziilor finale, fiind astfel însușite competențele amintite în debutul articolului.

Pragmatismul în traducere sau abordarea problemelor pragmatice

O primă problemă identificată de Nord (1991, 158) este problema pragmatică care poate apărea odată cu realizarea transferului de informații dinspre limba sursă înspre limba țintă, traducătorul având sarcina de a ține cont de aspecte specifice precum destinatari, mediu/context, scop, timp, spațiu. În mod concret se face referire la factori extratextuali care dețin un rol major în realizarea traducerii și care trebuie adaptați sau modificați în limba țintă în funcție de contextul sau cultura acesteia. Se pot oferi drept exemple de factură generală unitățile de măsură, denumirile de instituții, o astfel de instituție putând juca rolul unui destinatar în cadrul unei traduceri, sau diverse aspecte temporale sau spațiale.

Un prim exemplu ce se poate oferi este extras din traducerea unui contract de vânzare-cumpărare, din limba română în limba engleză.

Exemplu : *"Partea care este pusă în imposibilitatea îndeplinirii obligațiilor sale contractuale, trebuie să avizeze prin fax cealaltă parte, [...] trimițând totodată și un document oficial emis de Camera de Comerț sau de o altă autoritate cu competență similară, care să certifice exactitatea faptelor, datei și împrejurărilor notificate."*

Problematica de transfer : redarea exactă în limba engleză a denumirii instituției semnalate. În rezolvarea problemei s-a plecat de la mai multe variante : *The Chamber of Commerce and Industry of Romania* (termen potrivit în context deoarece contractul se încheiase pe teritoriul țării și avea drept parte contractuală un cumpărător de origine română); *German-Romanian Chamber of Industry and Commerce* (termen potrivit în context deoarece contractul era încheiat între un vânzător de origine germană și un cumpărător de origine română) sau *The National Chamber of Commerce* (termen standard pentru ambele țări de origine ale celor două părți contractuale, dar de asemenea un termen general utilizat în mai multe state vorbitoare de limba engleză). În urma analizării variantelor propuse, prin intermediul cercetării și documentării individuale (fiind aleasă în această situația etapa inițială, de autocoordonare), dar și contextului particular din care a fost extras, și anume contractul de vânzare-cumpărare, termenul ales a fost *The National Chamber of Commerce*, evitându-se astfel orice interpretare a rolului și acțiunilor părților implicate și păstrându-se o oarecare echidistanță față de identitatea posibilei părți (fie el vânzător sau cumpărător) aflate în imposibilitatea îndeplinirii obligațiilor contractuale.

Traducere : *"The part for which it becomes impossible to fulfil its contract obligations, shall notify by fax the other side/part, [...] accompanied by an official document issued by The National Chamber of Commerce or any other authority who has a similar competence, which certify the exactitude of facts, dates and notified circumstances."*

Un al doilea exemplu este extras dintr-o traducere a unei alte denumiri de instituții, din limba română în limba franceză, respectiv **Ministerul Afacerilor Interne**. Exemplul este preluat dintr-un contract de muncă.

Exemplu : *"Controlul respectării prevederilor reglementărilor în vigoare în domeniul raporturilor de muncă și al securității și sănătății în muncă în structurile M.A.I. se exercită de către structurile de inspecția muncii ale M.A.I."*

Problematica de transfer : realizarea transferului denumirii din limba sursă (limba română) în limba țintă (limba franceză). Traducătorul ar putea avea tendința de a reda termenul într-o manieră literală, respectiv *Ministère des Affaires intérieures*. Într-adevăr termenul *Ministère des Affaires intérieures* este utilizat în contexte politice sau administrative franceze cu referire strictă la România (sau la țări singulare precum România – un alt exemplu fiind Japonia); însă, atunci când direcția de traducere este înspre un destinatar francez și se face referire la Franța sau alte țări în care termenul este unul comun, termenul corect este *Ministère de l'Intérieur*. În plus, termenul *Ministère de l'Intérieur* mai este atribuit și altor țări, printre care Spania, Rusia, Danemarca, Italia. Așadar, în cazul internaționalizării unui astfel de contract, termenul potrivit majorității contextelor ar fi *Ministère de l'Intérieur* (termen stipulat și în Monitorul Oficial Francez ca având caracter internațional).

O altă serie de exemple este preluată dintr-un proiect de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), proiect din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile.

(I) **Exemplu și traducere din *Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders***: titlul convenției **Convention of the Rights of the Child** (*Convenția cu privire la Drepturile Copilului*) sau a pactului **The International Covenant on Civil and Political Rights** (*Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*) sau a regulamentelor **The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice or the Beijing Rules** (*Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea Justiției Juvenile sau Regulile de la Beijing*) și **The United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty** (*Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate*)

Problematica de transfer : redarea exactă a denotațiilor, fiind necesară apelarea la suporturi informative acreditate, precum UNICEF România, Curtea Europeană de Justiție, Consiliul Europei, organisme care prin serviciile de terminologie și de traducere de care dispun pot oferi atât o bază terminologică solidă și coordonatoare, cât și texte paralele care să contribuie la prezentarea și dezvoltarea unui context corect și coerent din punct de vedere al informației transmise.

(II) **Exemplu din *Metode și tehnici de prevenire a delincvenței juvenile***: preluarea sintagmei **Codul penal** în limba engleză, sintagmă care denumește un act oficial utilizat într-un număr însemnat de state ale lumii.

Problematica de transfer și traducere : Fiind nevoie de o cercetare prealabilă, s-a apelat la un site specializat, și anume Eur-Lex

(<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0483>), referințele întâlnite oferind soluția : **Criminal Code**. Pentru a certifica această sursă, cercetarea a continuat cu o studiere în paralel a unor traduceri pe aceeași temă, o serie de documente oficiale, ce pot fi consultate pe : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/8>.

Diferențe lexicale și gramaticale sau probleme lingvistice

O a doua problemă identificată de Nord (1991, 159) este problema lingvistică, care rezultă în urma diferențelor lexicale și gramaticale între limba sursă și limba țintă. Se pot identifica aici probleme privind vocabularul unei limbi (expresii idiomatice, proverbe), terminologia unei limbi (termeni specializați) sau gramatica (morfologia și sintaxa).

Un prim exemplu de problemă lingvistică tratează traducerea unor termeni de specialitate juridică, din limba română în limba franceză.

Exemplu : "Prin **contractul de prestări servicii**, o parte (prestator) se obligă să presteze celeilalte părți (beneficiar) anumite servicii, iar beneficiarul se obligă să plătească suma convenită. Obiectul **contractului de prestări servicii** îl constituie serviciile de orice natură, adică ceea ce se obligă prestatorul; cu alte cuvinte ,acele acțiuni sau activități care trebuie să le facă prestatorul de servicii pentru care el va fi remunerat."

Problematica de transfer : intervine în momentul solicitării traducerii, în limba franceză, termenului *Contract de prestări servii*. Bazele de date terminologice oferă în acest sens o serie de variante de rezolvare: IATE (InterActive Terminology for Europe) oferă drept indicii *marché de services* sau *marché public de services*; EUROVOC propune soluția *marché public de services* (cu precizarea că toate contextele atribuite nu redau aceleași informații regăsite în contextul limbii române). În această situație creată, traducătorul devine nesigur și are nevoie de o cercetare mai amplă, chiar și consultarea unui dicționar monoligv, precum LAROUSSE (deoarece limba țintă e limba franceză), în urma definițiilor analizate și a unei traduceri literale, conturându-se o nouă variantă și anume *contrat de prestation de service* sau *contrat de mise à disposition*.

În momentul de față, pe lângă problema lingvistică (care prezenta și o dificultate tehnică, de utilizare corectă și eficientă a resurselor de documentare), intervine și cea culturală (traducerea

termenului fiind diferită de la o țară la alta, în funcție de gradul de înțelegere al sensului termenului respectiv), fiind nevoie așadar de un corpus de texte pentru a lămurii și a rezolva acest transfer.

Fiind un subiect de interes profesional personal, a urmat contactarea directă a unui cabinet de avocatură din Lyon, de unde am preluat un set de texte juridice în care termenul care coincidea cu semnificația regăsită în definiția din limba română era **contrat de prestations de service** (context : *comme la vente, une prestation de service implique un contrat créant des droits et obligations pour les parties en cause : le prestataire et le client. La prestation de service est ainsi un contrat entre deux personnes, le prestataire et le client, dont l'objet est de fournir à ce dernier un service moyennant une rémunération pour ledit prestataire.*), termen regăsit mai apoi și în Monitorul Oficial Francez, ceea ce a confirmat o standardizare a acestuia în contractele în limba franceză.

Un al doilea exemplu de problemă lingvistică (tot de natură terminologică, de această dată din sfera istoriei) este preluat dintr-o serie de fragmente istorice, traduse din limba română în limba franceză.

Exemple : (a) "Concluzia de ansamblu a lucrării este că această nouă civilizație își are originile în prefacerile petrecute în culturile locale la finele **Bronzului Târziu**."

(b) "La 21 august 1851 drapelul a fost decorat de către împăratul Francisc Iosif cu "Medalia de aur", pentru loialitatea față de monarhie dovedită de **grănicerii** năsăudeni în timpul **Revoluției de la 1848**."

(c) "punând în valoare contribuția lor la **România întregită**".

Problematica de transfer : are loc la nivelul transferului terminologic din limba sursă (limba română) în limba țintă (limba franceză), termenii specializați (cunoscuți sau mai puțin cunoscuți de traducător) având sau nu echivalenți în limba țintă. Astfel de probleme lingvistice se identifică prin prisma termenilor precum *Epoca Bronzului* (al cărui echivalent în limba franceză este **Âge de Bronze** – nu se folosește nicidecum termenul *epoque*); *România întregită* (al cărui echivalent în limba franceză - « la Roumanie complète » - nu redă în totalitate semnificația istorică a termenului și pare mai degrabă o traducere literală); *grăniceri* (al cărui echivalent în limba franceză este **des gardes-frontières**); *Revoluția de la 1848*.

În situația dată, intervenind și valențele culturale (pentru limba sursă unii termeni având o importanță mai semnificativă decât pentru limba țintă), traducătorul poate rezolva această problemă de transfer fie prin redarea echivalentului existent (cum e în cazul termenilor *Epoca de Bronz* sau *grănicer*), fie printr-o altă soluție viabilă. De exemplu în cazul termenului *România întregită* s-ar putea păstra termenul în limba română și s-ar putea conferi o notă explicativă/ o referință explicativă. Însă în cazul termenului *Revoluția de la 1848* ar fi nevoie de o documentare mai amplă și de o adaptare în funcție de context, pentru că acest termen deține două sensuri în limba franceză, redade prin doi termeni diferiți : **Le Printemps des peuples** ou **Printemps des révolutions** (atunci când se face referire la revoluțiile din 1848 în general) și **La Révolution roumaine de 1848** (referire strictă la ceea ce s-a întâmplat în România).

Traduceri : (a) « De la conclusion générale de ce travail, il en résulte que la nouvelle civilisation tirait ses origines des transformations produites dans les cultures locales à la fin de **l'Âge de Bronze tardif**. »

(b) «Le 21 Août 1851, le drapeau a été décoré, par l'empereur François-Joseph, de l'ordre "Médaille d'or" pour la fidélité **des gardes-frontières** de Năsăud à la monarchie pendant **la Révolution roumaine de 1848**. »

(c) «en mettant en valeur leur contribution à la « **România Întregită** » (en français, une expression équivalente, « la Roumanie complète »)»

O a treia serie de exemple sunt identificate în cadrul aceleiași proiect de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), proiect din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile.

Exemple/ traduceri și problematica de transfer din *The Role of Social Work in Juvenile Justice*: sintagma **a chain of social treatment** s-a tradus prin *tratament social în lanț*, schimbarea la nivelul structurii gramaticale a sintagmei fiind necesară din punct de vedere a naturaleții limbii și a

coerenței textuale. Aceeași situație poate fi observată în cazul construcției **the child's circumstances and characteristics**, tradusă prin **caracteristicile copilului și circumstanțele în care se află acesta**. Cu toate că sintagma din limba țintă contravine economiei lingvistice, o traducere literală a sintagmei din limba sursă ar fi fost ambiguă. Un alt exemplu similar, în care se remarcă ambiguitatea exprimării este sintagma **the most appropriate programme or setting**, tradusă ca **cel mai potrivit program sau cel mai adecvat cadru de reabilitare**. S-a considerat necesară adăugarea substantivului reabilitare în traducerea structurii din limba sursă pentru a menține coerența textului și pentru a încadra structura în context.

O altă problemă lingvistică de natură contextuală s-a remarcat în traducerea termenului **pretrial**. În textul sursă este folosit în două contexte diferite astfel încât sensul primar de **premergător procesului** (contextul din limba sursă: *A social worker may also be able to propose pretrial solutions other than remand in custody*), este secundat de sensul de **arest preventiv** (contextul din limba sursă: *At the same time, in systems allowing for 'diversion' at the pretrial stage, similar reports might also be used more*).

De asemenea, terminologia prezentă în text a ridicat o serie de probleme lingvistice, în ceea ce privește îmbinarea terminologiei specifice domeniului asistenței sociale: **social worker – asistent social, social work – asistență socială, rehabilitation – reabilitare, paralegal – asistență judiciară, diversion – diversiune, aftercare – asistență ulterioară**, cu cel juridic: **probationary period – eliberare condiționată, probation officer – ofițer de eliberare condiționată, suspended sentence – pedeapsă cu suspendare** sau cazul sintagmei **young offenders**, echivalarea atribuită fiind **infractori minori**, cu scopul dezambiguizării în privința vârstei subiecților avuți în vedere.

Norme, convenții, comportamente diferite sub forma problemelor culturale

Problemele culturale (Nord, 1991, 159) sunt rezultatul diferențelor de tipul obiceiurilor, normelor, convențiilor, comportamentelor exprimate într-o manieră singulară atât în limba sursă, cât și în cea țintă. Aceste probleme generează o trăsătură importantă, și anume acceptabilitatea – gradul de acceptare a soluțiilor propuse de traducător în vederea redării cât mai fidele a mesajului dintr-o limbă/cultură în alta. Exemple de ordin general s-ar putea regăsi în modurile de redactare a unor texte specifice, precum manuale de instrucțiuni, meniuri gastronomice, texte juridice, legi, texte publicitare.

Un prim exemplu de problemă culturală subliniază diferențele între limba sursă și limba țintă în ceea ce privește modul de redactare sau de concepere a unei adeverințe de elev în limba română și cum ar trebui aceasta transferată în limba franceză astfel încât diferențele culturale să nu fie vizibile.

Exemplu :

Școala .....
Localitatea .....
Județul .....

Nr. .... / .....

ADEVERINȚĂ

Se adeverește prin prezenta că elevul (eleva).....
este înscris la școala noastră în anul școlar ..... / ..... în clasa .....
Eliberăm prezenta pentru a-i servi la .....

Director,
.....

Secretar,
.....

Problematica de transfer : redarea în limba franceză a unui format echivalent, care să permită transmiterea aceluiași mesaj prin prisma informațiilor solicitate. În acest sens, transferul cultural este însoțit de transferul lingvistic (validarea corectă a denumirii documentului oficial – atestare sau certificat -), dar și de un transfer tehnic (validarea informațiilor ce trebuie preluate/adaptate în limba franceză, dar și a informațiilor ce trebuie identificate ca fiind noi/ singulare). De exemplu, deși am tinde să credem că echivalentul în limba franceză pentru *adeverință de elev* ar fi *certificat/attestation d'étudiant*, în urma consultării unor corpusuri de texte paralele, *certificat de scolarité* ar fi termenul care generează cele mai multe trăsături comune cu formatul din limba română. O documentare temeinică (terminologică, dar și din punct de vedere al redactării) ar putea genera un rezultat standard, folosit pe viitor în contexte comune.

Traducere :

CERTIFICAT DE SCOLARITE

Je soussigné _____, directeur de l'école _____ à _____, certifie que l'enfant :
 ..... né le .....
 * est actuellement inscrit dans mon établissement depuis le .....
 en classe de ..... et que sa fréquentation est régulière.
 * a été inscrit dans cet établissement du ..... au .....
 et que sa fréquentation a été régulière.

Un al doilea exemplu este preluat dintr-un articol de lege publicat pe pagina web a Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice din România, articol ce ar putea ridica o serie de probleme culturale în momentul transferului înspre limba franceză.

Exemplu : Sistemul național de învățământ preuniversitar este structurat pe 4 niveluri:

Preșcolar, cuprinzând: grupa mică, grupa mijlocie, grupa mare, pregătitoare pentru școală; Primar, cuprinzând: clasa pregătitoare și clasele I-IV; Secundar, care cuprinde: învățământul secundar inferior, organizat în două cicluri care se succed: gimnaziu, clasele V-VIII și ciclul inferior al liceului sau școala de arte și meserii, clasele IX-X; învățământul secundar superior: ciclul superior al liceului, clasele XI – XII/XIII, precedat, după caz, de anul de completare; Postliceal.

Problematica de transfer : echivalarea elementelor regăsite în acest articol de lege în limba franceză, cunoscându-se faptul că sistemul educațional francez diferă de sistemul educațional românesc. Un exemplu concludent ar fi traducerea elementelor referitoare la ciclul gimnazial, dat fiind faptul că deși termenul *gymnasium* (preluat din limba latină) este adaptat într-o oarecare măsură în limba franceză (există situații în care se adaptează la forma de *gymnase*), nu este echivalentul aceluiași ciclu educațional din România, ci termenul *collège* este cel potrivit pentru o descriere în paralel a celor două sisteme de învățământ. Astfel, echivalarea unei astfel de structuri ar putea reprezenta o problemă culturală atât din punct de vedere al formatului (al integrării unei structuri într-o structură standardizată), cât și din punct de vedere al sensului transmis (aici intervenind și problema lingvistică).

Traducere : termenii echivalenței au fost preluați de pe pagina Uniunii Europene, dedicată programului Erasmus+: <https://www.euroguidance-france.org/venir-en-france/etudier-se-former-france/>

Alt exemplu a fost identificat în cadrul proiectului de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), proiect din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile.

Exemplu și soluția implementată din *Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders* : metodologia de redactare a unui astfel de document din privința standardelor dactilografice în vigoare (de exemplu, în limba engleză s-a identificat formularea "**Article 37, subparagraph (b), of the Convention of the Rights of the Child requires, [...] appropriate period of time.**", iar în română, în momentul transferului s-a apelat la "**Articolul 37, litera (b) din Convenția cu privire la Drepturile Copilului precizează [...] o scurtă perioadă de timp.**", conform *Ghidul stilistic interinstituțional al Comisiei Europene și al Consiliului European*, în care precizează că "*litera este o subdiviziune numerotată a unui document, a unei anexe, a unui articol, a unui alineat sau a unui paragraf.*")

Ce ne rezervă un text în materie de probleme specifice? (problemele textuale)

Problemele textuale, a patra categorie identificată de Nord (1991, 160) rezultă din caracteristicile specifice textului sursă (jocuri de cuvinte, cuvinte inventate).

Un prim exemplu de problemă textuală este preluat din traducerea broșurii Festivalului de Film Francofon 2015 (din limba franceză în limba română) și desemnează jocuri de cuvinte întâlnite în titlurile filmelor ecranizate.

Exemplu : (1) *Pays de Cocagne*/ (2) *Aimer, boire et chanter*

Traduceri : (1) *Unde curge miere și lapte*/ (2) *Să iubești, să bei și să cânti*

Problematica de transfer : redarea jocurilor de cuvinte în limba română. Decizia de traducere aparține traducătorului, existând posibilitatea păstrării titlului în limba sursă (sensul creat de jocul de cuvinte nefiind alterat), dar de asemenea existând posibilitatea (și totodată tendința) de a oferi o variantă proprie (umoristică sau nu, în funcție de context)

Un al doilea exemplu de problemă textuală este preluat din varianta în limba română a adaptării operei de teatru **Médecin Malgré lui**, în care se poate observa că traducătorul a păstrat elementele în limba latină și în limba italiană (acestea putând fi considerate jocuri de cuvinte)

Exemplu : *Cabricias arci thuram, catalamus, singulariter, nominativo hæc Musa, « la Muse », bonus, bona, bonum, Deus sanctus, agnus dei pecata mundi. Rosa, rosas, rosae, rosum, rosis. Quando le neve di silenzio imbianco. Tutto quel chiasso al centro della citte. E le nostre parole gelo. Lo ti amo. Il mio refugio... sei tu !*

Problematica de transfer : redarea jocului de cuvinte în limba română. Deoarece acest joc de cuvinte, compus din cuvinte inventate și din cuvinte în limba italiană sau latină, stârnea amuzamentul spectatorilor datorită interpretării actorilor, s-a păstrat aceeași variantă și în limba română.

Un al treilea exemplu de problemă textuală este extras din regulamentul concursului DIS-MOI DIX MOTS 2014, regulament redactat în limba franceză și tradus în limba română.

Exemplu : *Pour illustrer l'imagination et la folie de la langue française, les dix mots retenus pour le concours sont : « Ambiancer », « à tire-larigot », « charivari », « s'enlivrer », « faribole », « hurluberlu », « ouf », « timbré », « tohu-bohu » et « zigzag »*

Problematica de transfer : traducerea jocului de cuvinte – reprezentat printr-o înșiruire de cuvinte esențiale în vederea derulării concursului. Fiind vorba despre elementele de cea mai mare importanță în acest text/ context, traducerea lor este inexplicabilă și ineficientă, încercarea identificării unui echivalent suprimând importanța cuvintelor și anulând mesajul textului.

Traducere : Pentru a ilustra bogăția și inventivitatea limbii franceze, cuvintele alese pentru ediția de anul acesta sunt : « Ambiancer », « à tire-larigot », « charivari », « s'enlivrer », « faribole », « hurluberlu », « ouf », « timbré », « tohu-bohu » și « zigzag »

În al patrulea exemplu de problemă textuală se pot identifica o serie de jocuri de cuvinte în limba română, destinate divertismentului pentru cei mici.

Exemplu : (1) *Coșul e ca o cocoașă./ Gogu mușcă din gogoasă./ Gogoșarul, gogoneaua,/ Corcodelul, corcodeaua.*

(2) *În Oceanul Pacific/ Locuia un pește mic/ Și pe coada lui scria/ Ieși afară dum-nea-ta!*

(3) *Una mia sută lei/ Ia te rog pe cine vrei/ Din grămada cu purcei/ A lui Moș Andrei!/ Dacă n-ai pe cine/ Ia-mă chiar pe mine!*

(4) *Iepuraș cu coada scurtă/A venit și el la nuntă/ Și s-a pus în colțul mesei/ Și-a mâncat tortul miresei/ Mirele s-a supărat/ De urechi l-a înșfăcat/ I-a făcut o învârtitură/ Drept în oala cu friptură.*

Problematica de transfer : traducerea acestor jocuri de cuvinte spre alte limbi, fiind vorba despre o serie de rime create pentru copii. Găsirea unor echivalenți nu numai că ar anula rimele create, dar ar anula și doza de umor rezultată în urma îmbinării acestor structuri lexicale. Însă, deoarece problema textuală se întrepătrunde în acest caz cu problema culturală, în cazul unei traduceri pentru copii s-ar putea recurge la jocuri de cuvinte specifice limbii țintă, care să conțină aceleași elemente de efect, rimă și umor.

Un alt exemplu de problemă textuală este identificat într-o lucrare monografică în limba română, în care sunt prezentate obiceiuri de nuntă, iar printre obiceiuri se numără și poeziile/cântecele specifice ("strigături" în anumite zone ale țării).

Exemplu : *Cu petele de mătăasă / de la mire și mireasă/ este slujbă sincinare de la împăratul cel mare / cu de la împărăteasa/ să roagă mirele șâ mireasa/ șâ so rugat șâ părinți să lăsați tinerii mâni/ șâ să viniță și dumalorvostă*

Problematica de transfer : redarea jocului de cuvinte într-o limbă țintă. Identificarea unui echivalent în acest caz ar presupune o traducere literală, ceea ce ar conduce spre o anulare a autenticității mesajului, a culorii lexicale regionale a strofei, a ritmului și rimei create, a patosului regăsit în acele cuvinte îmbinate sub forma unei strofe. Într-o astfel de situație, traducătorul poate veni cu o variantă proprie de interpretare și de rezolvare a problemei, și anume păstrarea jocului de cuvinte și explicarea lui (încercarea unei parafrazări) în contextul obiceiurilor de nuntă.

Concluzii

În urma documentării, identificării, analizării și validării problemelor de traducere exemplificate, se poate contura o idee principală: toate cele patru tipuri de probleme, propuse de Christiane Nord în lucrarea sa (1991), îndeamnă traducătorul la o asumarea completă și complexă a actului de traducere, deoarece acestea se află într-un contact permanent și deschis, problemele pragmatice putând fi convertite în probleme culturale, probleme lingvistice în probleme textuale sau probleme culturale reunind caracteristicile tuturor celorlalte trei probleme deoarece atât factorii extratextuali, cât și vocabularul, terminologia, gramatica sau alte elemente specifice unei limbi desemnează caracterul cultural al limbii din care provin și al limbii spre care se îndreaptă, evidențiând globalitatea și ghidarea spre globalizare a acestei activități. Toate informațiile redade s-au dovedit a avea atât un caracter auto-didactic, fiind aprofundate noțiunile și conținuturile din această sferă a traductologiei, cât și un caracter practic, fiind perceptibilă o vizualizare mult mai rapidă și mai amplă a traducerii, într-un context specific.

Bibliografie

Surse teoretice:

NORD, Christiane, *Text Analysis in Translation*, Editions Rodopi B.V, Amsterdam-Atlanta, 1991

NORD, Christiane, *Translating as a Purposeful Activity*, St. Jerome Publishing, 1997

Surse practice:

Rezumate extrase din ARHIVA SOMEȘANĂ, 2014– Revistă de istorie și cultură a Muzeului Grăniceresc Năsăud în parteneriat cu Universitatea BABEȘ BOLYAI din Cluj-Napoca și Institutul de Istorie GEORGE BARIȚ din Cluj-Napoca

"Obiceiuri de nuntă" – articol extras din proiectul internațional « Youthpass for youth exchanges – Romania, Bulgaria, Turkey and France »

Fragment din *Médecin malgré lui* (operă adaptată și pusă în scenă la Baia Mare, Satu Mare și Dej în cadrul proiectului ȘCOALA ALTFEL susținut de Institutul Francez din Cluj-Napoca)

Exemple extrase din traducerile *proiectului de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile*

Webografie

<http://www.mai.gov.ro/>

<http://www.interieur.gouv.fr/>

<http://iate.europa.eu/>

<http://eurovoc.europa.eu/>

<http://www.edu.ro/>

<http://www.povesti-pentru-copii.com/>